

http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum_/Pfto/2011_20/files/P2011_10.pdf. 12. ДАХО, ф. р-1682, оп. 13, т. I, спр. 30, 110 арк. 13. ДАХО, ф. р-1682, оп. 13, т. I, спр. 178, 9 арк. 14. ДАХО, ф. р-1682, оп. 13, т. I, спр. 216, 22 арк. 15. *Архів* НТУ «ХПІ», т. 9. Прикази по Харківському політехнічному інституту № 801–900, 382 арк. 16. Постановлення Совета Министров СССР от 4 августа 1959 г. № 907 «О формах и сроках обучения в высших учебных заведениях и о производственной практике студентов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=28148>. 17. ДАХО, ф. р-1682, оп. 13, т. II, спр. 1081, 42 арк. 18. ДАХО, ф. р-1682, оп. 13, т. II, спр. 1232, 27 арк. 19. *Харьковский политехнический институт. 1885–1985: история развития* / отв. ред. Н. Ф. Киркач. – Х. : Вища школа, 1985. – 223 с. 20. ДАХО, ф. р-1682, оп. 13, т. II, спр. 1077, 20 арк. 21. ДАХО, ф. р-1682, оп. 13, т. III, спр. 3705, 375 арк. 22. ДАХО, ф. р-1682, оп. 15, спр. 151, 22 арк. 23. ДАХО, ф. р-1682, оп. 15, спр. 12, 3 арк. 24. ДАХО, ф. р-1682, оп. 15, спр. 1062, 403 арк.

Надійшла до редакції 05.02.2014 р.

УДК 621.3 (09)+621.3 (477)

Трансформація системи підготовки інженерів електротехнічного профілю в Харківському політехнічному інституті (1950–1980 рр.) / О. С. Тверитникова // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Історія науки і техніки. – Х. : НТУ «ХПІ», 2014. – № 30 (1073). – С. 158–167. – Бібліогр.: 17 назв.

Рассмотрены проблемы подготовки инженерных кадров для электротехнической промышленности в 1950–1980 гг. в Харьковском политехническом институте. Проанализированы основные тенденции формирования системы подготовки специалистов-электриков на фоне образовательной государственной политики второй половины XX в.

Ключевые слова: электротехническая образование, система подготовки, высшие технические учебные заведения, Харьковский политехнический институт, специалисты-электрики, электротехнические факультеты, кафедры.

The problems of engineering training for the electrical industry in the years 1950–1980 in Kharkov Polytechnic Institute. Analyzes the key trends shaping the system of training electricians on the background state educational policy of the second half of the twentieth century.

Keywords: Electrical education, training system, technical colleges, Kharkov Polytechnic Institute, electricians, electrical engineering faculties, departments.

УДК 006.4:7.05

О. Л. ХРАМОВА-БАРАНОВА, докт. іст. наук, професор Черкаського державного технологічного університету

Т. С. ЦЬОМРА, канд. іст. наук, доцент, ЧДГУ

Я. М. ВИСКВАРКА, викладач, ЧДГУ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

В статті показано розвиток і впровадження засобів графічної виразності в графічному дизайні в контексті розвитку дизайну і мистецтва. На основі аналізу документальних матеріалів і їх узагальнення, систематизовано розвиток і впровадження основних засобів графічної виразності і їх вплив на показники якості в дизайні.

© О. Л. Храмова-Баранова, Т. С. Цьомра, Я. М. Вискварка, 2014

Ключові слова: ілюстрація, моушн дизайн, графіка

Вступ. У даній статті, на основі аналізу документальних матеріалів та їх узагальнення, висвітлюються основні етапи розвитку дизайну завдяки новим засобам графічної виразності.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Деякі аспекти проблеми викладені в працях С. І. Серова, О. Г. Яцюка, І. А. Розенсона та ін. [5; 7; 9], де проводився аналіз засобів графічної виразності в дизайні.

Мета дослідження, постановка проблеми. Розгляду та аналізу засобів графічної виразності в дизайні мало приділяється уваги в літературі та вітчизняних дослідженнях, а це один з фундаментів подальшого розвитку дизайну. На сучасному етапі набирає обертів один з засобів графічної виразності – анімаційний моушн-дизайн. Сучасне мистецтво книжкової графіки тяжіє до відсутності естетичних та технічних обмежень у художньому аспекті, з'являються нові прийоми графіки – засоби анімації, тобто інтерактивна графіка, інтерактивні книжки. Інтерактивне навчання через здатність активно реагувати на дії користувача покращує процес засвоєння матеріалу, оскільки впливає не тільки на свідомість, а й на почуття, враження, волю дій. Саме з розвитком суспільства, виникає необхідність в якісному дизайні, адже дизайн – це потужне джерело забезпечення якості товарів та послуг, ефективний засіб суттєвого підвищення конкурентоспроможності промислової продукції, всього середовища життєдіяльності.

Матеріали досліджень. Термін асоціація (від лат. associatio – об'єднання) в психології визначається як зв'язок між окремими подіями, фактами, психічними уявленнями людини щодо предметів або явищ, які відображені у свідомості й закріплені в пам'яті, а також це певні реакції організму на зовнішній чи внутрішній подразник. Ілюстрація (від лат. illustratio – наочне зображення) визначається як вид книжкової графіки, зображення, що супроводжує текст літературного твору чи газетної статті з метою покращення візуалізації змісту [6].

Після аналізу термінології, можна сказати, що асоціації – це наші думки й уявлення, що виникають завдяки повторення певних відчуттів, адже наша свідомість і наші асоціації нероздільні. Процес формування асоціацій безперервний й для кожної людини індивідуальний, а найбільш ми черпаємо словесні асоціації в дитячі, шкільні та студентські роки. Ще з часів Давньої Греції розрізняли асоціації за схожістю, контрастом та суміжністю. Наприклад, слово «лимон» викликає асоціації – фрукт, кислий, жовтий, чай, соковитий, шкірка, цукор, цитрус тощо. Це доводить, що асоціації існують, вони реальні. Близькі до асоціацій за подібністю, асоціації за контрастом, виникнення яких пояснюється наявністю у явищ протилежних властивостей. Словесні асоціації були взяті на озброєння рекламною індустрією і це

направлення плідно розвивається. Таким чином, рекламодавці прагнуть, щоб людина згадала щось близьке і знайоме їй під час перегляду реклами.

Важливим асоціативним сегментом є колір, який не тільки надає важливу інформацію про предмет, але й має здатність викликати певні думки й почуття. Психологічний аспект сприйняття кольору пов'язаний з емоційним, соціально-культурним та естетичним складанням чітких відповідностей між кольорами. Орган зору може збуджувати й інші органи відчуття: слух, смак, нюх, дотик. Колірні відчуття можуть викликати спогади та пов'язані з ними емоції, образи, психологічні стани. Всі ці явища можна назвати колірними асоціаціями, які поділяються на фізіологічні (вагові, температурні, фактурні, акустичні, просторові) і емоційні (позитивні, негативні, нейтральні). Таким чином, в мистецтві і дизайні під асоціаціями розуміють творчі уявлення, коли через одні сегменти, предмети викликають спогади про інші, іноді більш вагомі явища.

Розглянемо книгу, як письмовий запис, неперіодичне видання у вигляді зброшурованих аркушів друкованого матеріалу. Книга в цифровому вигляді називається електронною книгою. Такі книги можна читати за допомогою комп'ютерів, мобільних телефонів чи спеціалізованих пристроїв. Сьогодні електронна книга більш масова й тому асоціативні ілюстрації в ній більш впливові на людину. З основних переваг електронної книги можна назвати невеликий розмір носія, можливість повнотекстового пошуку, швидкої і простої зміни, читання при низькому рівні освітлення, прослуховування тексту книги, а також низька вартість та можливість відображати анімаційні малюнки. Сучасне мистецтво книжкової графіки тяжіє до відсутності естетичних та технічних обмежень у художньому прояві, також з'явилися нові прийоми «оживлення» графіки, а саме засоби анімації, інтерактивна графіка. Інтерактивність – це здатність інформаційно-комунікаційної системи активно і всіляко реагувати на дії користувача.

Наприклад в палеоліті, профіль тварин зображували з чотирма і більше кінцівками, що було першою спробою передати рух, адже через динаміку збільшується процес засвоєння побаченого, це впливає на свідомість. Таким чином, щоб відтворити рух, необхідні засоби графічної виразності такі, як точка, лінія, штрих, пляма, тло, фактура, використання контрасту, нюансу, ритму, масштабу. Це ті засоби, користуючись якими, автор створює форму за законами гармонії.

Сьогодні є очевидним, що вирішення багатьох проблем у житті нашої країни великою мірою залежить від рівня сформованості громадянської позиції молоді, їхньої потреби у духовно-моральному вдосконаленні та поваги до історично-культурної спадщини. На думку відомого педагога В. Сухомлинського, виховання громадянина має розпочинатися з дитинства. Роль ілюстрованої дитячої книги в суспільстві особливо вагома і має велике

значення у розвитку та вихованні дитини. Таку позицію підтримує і обґрунтовує у власній праці О. Авраменко. На думку дослідниці, саме книжка, оздоблена малюнками, допомагає малому читачеві адаптуватися до змісту і не просто зримо відтворює змальовані у тексті події, візуалізує літературні образи, а й демонструє ставлення художника до твору. Врешті, вона несе у собі не тільки пізнавальну функцію, а й світоглядну [1].

Розвиток ілюстрації дитячої книги в Україні є внутрішньо цілісним процесом, пронизаним безперервною динамікою мистецтва, його спадкоємністю й новаторськими рисами. Цей процес позначений багатогранністю індивідуальних підходів та рішень і глибоким розумінням та перетворенням структурних основ спадщини, сміливим синтезом різноманітних традицій у пошуках як індивідуального стилю, так і стилю української книжкової ілюстрації для дітей як національного явища [2; 4; 8].

Історичний шлях розвитку дитячої літератури, як виду графічного дизайну, класифіковано за системою, що послідовно змінює одна одну парадигми. До культурно-історичної системи парадигм, застосованої до графічного дизайну С. Серовим належить [7]:

1. Класична візуальна культура XV – початку XX століття.
2. Модерністська візуальна культура XX століття.
3. Постмодерністська візуальна культура кінця XX–XXI століття.

До переваг електронної книги – належить:

- а) невеликий об'єм (на комп'ютері можна зберігати десятки і сотні тисяч книг);
- б) можливість повнотекстового пошуку (якщо текст книги розпізнано чи набрано);
- в) можливість швидкої і простої зміни гарнітури і кегля;
- г) читання книг при низькому рівні освітлення (на пристроях з підсвічуванням);
- д) можливість прослуховування тексту книги;
- е) низька вартість розповсюдження (у більшості випадків оплачується тільки об'єм інформації, переданої через комп'ютерні мережі тощо).

Зважаючи на те, що сучасне мистецтво книжкової графіки тяжіє до відсутності естетичних та технічних обмежень у художньому вираженні, з'явилися нові прийоми «оживлення» графіки – засоби анімації, тобто мова йде про інтерактивну графіку.

Одним з елементів інтерактивного дизайну є моушн-дизайн. Моушн-дизайн – це графіка в динаміці, яка на сьогоднішній день використовується практично скрізь. Приклади цього виду дизайну в титрах до фільмів, рекламі, на веб-сайтах і т.д. Зважаючи, що термін з'явився в 1960-х роках, а перші роботи в середині 1950-х, моушн-дизайн отримав значний розвиток завдяки таким дизайнерам як Сол Басс, Мауріс Біндер, Пабло Ферро. Більш продуктивним явищем моушн-дизайн став у 1990-х роках [3; 9].

Сьогодні технології моушн-дизайну найбільш актуальні для таких напрямків як рекламні ролики, айдентика, інфографіка. Ролики, створені засобами моушн графіки формулюють унікальний образ, стиль, можливості акцентування уваги в свідомості глядача. Моушн айдентика це новий етап в розвитку брендингу. Динамічні логотипи й стилеутворюючі елементи є носіями значно більшої інформації, ніж статичні, адже через рух передається характер бренда, розкривається сфера діяльності й формується образ. Динамічна інфографіка дозволяє подавати складні дані простим візуальним рядком. Представлені доповіді, розрахунки, бізнес плани, потребуючі підвищеної уваги й зосередженості перетворюються в джерело збалансованої інформації та позитивних емоційних вражень. На думку відомого московського моушн дизайнера Артема Куренкова, моушн дизайн може зробити таке, чого не зможе дизайн графічний, адже у моушна більше засобів і його вплив більш потужний. Інколи моушн-дизайн характеризує як «чисте мистецтво», коли картинка зачаровує сама по собі і вона стає цінною як окремий елемент. Для статичної реклами такі візуальні рішення являються радикальними, але моушн-дизайн проводить такі прийоми і показує свої можливості.

Результати досліджень. Розвивальні можливості дитячої літератури, спрямовані на концентрацію уваги, тренування логічного мислення, ефективної пам'яті й уяви, розвиток образного мислення та сенсорних здібностей можуть бути враховані наступним чином: художнє оформлення дитячої розвивальної літератури, ілюстративний матеріал книги, передбачає врахування спрямованості видів, що виражається в акцентуванні уваги дитини на пізнавальній, інтелектуальній, чуттєво-емоційній, художній, естетичній, психологічній, психо-енергетичній, особисто-авторській, морально-естетичній чи прагматичній інформації.

Історичний шлях розвитку дитячої літератури, як виду графічного дизайну, класифіковано за системою послідовно змінюючих одна одну парадигм зазначених вище. Зміни культурно-історичних етапів розвитку літератури, як об'єкту художньо-проектної діяльності, пов'язані з композиційною перебудовою системи оформлення видання, що виражається в пропорційних співвідношеннях між елементами оформлення сторінки книги та використанні засобів художньо-образної виразності.

Застосування інтерактивних технологій – один із напрямків удосконалення навчального процесу, адже інтерактивне навчання через здатність активно реагувати на дії користувача збільшує процес засвоєння матеріалу.

Висновки. В статті показано розвиток і впровадження засобів графічної виразності в графічному дизайні в контексті розвитку дизайну і мистецтва. На практиці ці засоби впроваджено в магістерській роботі І. Дорошкевич на

тему «Асоціативна ілюстрація як інтерактивний засіб графічної виразності», а також використано при створенні дизайн-проекту дитячої інтерактивної книжки Української народної казки «Пан Коцький».

Список літератури: 1. *Авраменко О. О.* Українська дитяча книга 1970–1990 рр.: основні тенденції розвитку ілюстрації: Автореферат дис. канд. мист-ва: 17.00.04 НАН України. 2. *Ганкіна Э. З.* Художник в современной детской книге. Очерки. / Э. З. Ганкина. – М.: Сов. Художник., 1977. – 215 с. 3. *Даниленко В. Я.* Дизайн. / В. Я. Даниленко. – Харків: ХДАДМ, 2003. – 320 с. 4. *Пахомов В. В.* Книжное искусство. Замысел оформления. Иллюстрации. / В. В. Пахомов. – М.: „Искусство“, 1961. – 278 с. 5. *Розенсон И. А.* Основы теории дизайна. / И. А. Розенсон. – СПб.: Питер, 2007. – 219 с. 6. *Роменець В. А.* Психологія творчості. / В. А. Романець. – К.: Либідь, 2001. – 288 с. 7. *Серов С. И.* Типографика визуальной коммуникации. / С. И. Серов. – М.: ЗАО „Линия Графики“, 2004. – 32 с. 8. *Чихольд Я.* Облик книги. Избранные статьи о книжном оформлении. / Я. Чихольд. – М.: Книга, 1980. – 239 с. 9. *Яцюк О. Г.* Компьютерные технологии в дизайне. Эффективная реклама. / О. Г. Яцюк, Э. Г. Романичева. – СПб.: БХВ – Петербург, 2004. – 432 с.

Надійшла до редакції 10.02.2014 р.

УДК 006.4:7.05

Деякі аспекти розвитку графічного дизайну кінця ХХ – початку ХХІ ст. / О. Л. Храмова-Баранова, Т. С. Цемра, Я. М. Вискарка // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Історія науки і техніки. – Х.: НТУ «ХПІ», 2014. – № 30 (1073). – С. 167–172. – Бібліогр.: 9 назв.

В статті показано розвиток і впровадження засобів графічної виразності в контексті розвитку дизайну і мистецтва. На основі аналізу документальних матеріалів, систематизовано впровадження основних засобів і їх вплив на показники якості в дизайні.

Ключові слова: ілюстрація, моушн дизайн, графіка

This article shows the development and implementation of the expression in the context of the development of graphic design and art. Based on the analysis of documentary materials, systematically introducing fixed assets and their impact on indicators of quality in design.

Keywords: illustration, motion design, graphics

УДК 591.1:930:001

О. О. ШЕМАЄВ, аспірант, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН України, Київ

УЧНІ ТА ПОСЛІДОВНИКИ ПРОФЕСОРА М. В. РЯЗАНЦЕВА

Узагальнено наукову діяльність учнів видатного вченого М. В. Рязанцева, зокрема Т. М. Мануйлова, М. Г. Поніровського, К. О. Арбузова, А. П. Окладнова, які продовжили напрями його досліджень, зробили значний внесок у розвиток фізіології травлення тварин. Висвітлено їх наукові здобутки в хронологічній послідовності.

Ключові слова: історія науки і техніки, фізіологія тварин, ветеринарна медицина, біографія видатних учених

Вступ. У сучасних умовах відбувається посилення дослідницької уваги до аналізу наукової спадщини видатних учених, одним із яких є Микола

© О. О. Шемаєв, 2014